

L'ESCUPTOR ARNAU CADELL I EL CLAUSTRE DE LA SEU DE GIRONA

per JOSEP M. MARQUÈS I PLANAGUMÀ¹

La publicitat turística dels monuments depèn de factors imponderables. El claustre de la catedral de Girona —el millor claustre d'aquestes comarques— mereix més estrelles a la guia de monuments que les que se li solen posar. És l'única obra romànica gironina de la qual coneixem el nom de l'autor, Arnau Cadell. Els canonges de la seu contractaren aquest escultor, quan ja havia acabat el claustre de Sant Cugat del Vallès, per treballar un conjunt anàleg a la catedral de Girona. I ací morí, el 1221. Oferim el text del seu testament, malmès, però suficient per treure'n algunes dades biogràfiques, i un comentari, voluntàriament eixut, que se cenyeix als fets que es poden deduir amb certesa del document.

Entre els pergamins del calaix de Testaments de la Pia Almoïna del Pa de la Seu de Girona, va ser inclòs, el segle XVIII, el testament d'Arnau Cadell, fet exactament el dia 13 d'octubre de 1221. L'estat de conservació del document és prou lamentable. Per humitats es va desintegrar el pergami en gairebé la totalitat de les línies 3-13, i una altra lesió important afecta bona part de les línies 27-32. La deterioració degué produir-se entre el segle XIII, data en què al dors s'hi escriví un resum correcte, i el segle XVIII, datació d'un nou resum que ignora la relació del document amb la institució que el guardava. Tot i les seves grans llacunes textuales, conté un element biogràfic important, la data aproximada de la mort d'un dels primers artistes catalans amb nom i cognom. Arnau Cadell, escultor que treballà als claustres de Sant Cugat del Vallès i de la catedral

1. La identificació del testament d'Arnau Cadell fou una de les troballes més singulars dels darrers anys de treball de Josep M. Marquès, infatigable arxiver diocesà de Girona i investigador († 8-XI-2007). El fet tingué una certa repercussió mediàtica en el moment, però els detalls i sobretot el document en ell mateix restaven per publicar. L'autor, ja greument malalt, confià a la Societat Catalana d'Estudis Litúrgics la publicació del text i d'un breu comentari. Per a la Societat aquesta publicació pòstuma representa una ocasió més d'homenatjar aquest seu membre recentment desaparegut.

de Girona, devia finir a Girona a mitjan octubre de 1221 i disposà ser enterrat al cementiri de la seu. El seu testament el rebé el prevere Bernat Rossell, que per altres documents consta ser obtentor del benefici de Sant Jaume de la Catedral, i la majoria dels marmessors eren canonges de la catedral. Si l'artista hagués romàs en vida temps després de manifestar la seva voluntat testamentària, probablement n'hauria dictat una de nova.

El motiu de trobar-se el referit testament entre els pergamins de la Pia Almoina, on té el núm. 7589, no s'explicita en el text conservat, sinó en un resum al dors. L'escultor tenia drets sobre el mas Albert de Bevià (Madremanya), adquirits per via d'una penyora que no li fou rescatada, i els llegà a la Pia Almoina. A més d'artista, per tant, hauria actuat com a prestador. L'execució del llegat d'Arnau Cadell es retardà considerablement; no fou sinó el 1243 que el paborde de l'Almoina establí el mas per dotar els sufragis promesos al testador (Pia Almoina, pergami 4747).

La lectura del testament deixa entreveure que Arnau Cadell disposava de béns immobles a Sant Cugat i de crèdits allí i a Girona. Mancat de fills, atengué la formació d'un nebot jove i beneficià amb llegats importants el monestir de sant Cugat, que li devia encara quantitats considerables; les repartí entre una pitança als monjos i donatius a diversos altars d'aquella església. El cenobi, per tant, pagà barata l'obra escultòrica. No hi ha cap al·lusió en el testament a l'activitat artística del testador, però no hi ha dubte que es tracta de la persona que es relacionà successivament amb el monestir de Sant Cugat i la seu de Girona i hi deixà testimonis cabdals del seu talent.

13 octubre 1221

Testament d'Arnau Cadell, que pren per marmessors diversos canonges de la seu de Girona, al cementiri de la qual elegeix sepultura, i fa llegats al monestir de Sant Cugat del Vallès.

ADG, Pia Almoina, núm. 7589

[In nomine Domini] ego Arnallus Catelli in meo pleno sensu et mea plena memoria facio meum testa/2/[mentum ... in quo eligo manumissores...] et Marchesium et Egidium et Petrum de Cistella Gerundenses canonicos Et /3/[...] Dimitto Sancte Marie, in cuius cimiterio corpus me/4/[um iubeo sepeliri ...] et meum Sarracenum, set si redemp/5/[tus [...]] Dimito Sancto Johanni [...]

/11/gido [...] Marie de Breda [...]

/12/ .V. solidos; Milicie [Templi ...] et suis clericis [...]

/13/ Enuthrum et Beffrio [...] dimitto [...ma]

/14/missoribus meis .XX. sol. Dimitto Poncio qui habitabat domos meas .X. solidos et archam et vexillum quod habeo in cellario Burgensie

[...]/15/de Letone habemat in vinea de Magerolla et alios .X. remitto ipsi impignoratori. Raimundo Catello nepoti meo culsitram et scampnum [...] /16/ vascula que habeo in domibus meis apud Sanctum Cucuphatem. Solvo Burgensie illam vineam quam pater suus Petrus de Letone mihi dimisit. Et /17/dimito ei culcitram meam quam habeo. Dimitto Guilielmo de Taramaione .L. solidos de illo debito .CC. solidorum quos mihi debet, et mando quod donet Gar/18/rin .L. solidos, et .C. qui remanent donet manumissoribus meis. Dimitto Bernarde de Tripol .I. squillatam blati et .XX. solidos quos habeo super sua culcitra. Raimundo /19/ de Solerio .XX. solidos; filiabus ipsius Bernarde singulas squillatas blati. Dimitto Bernardo de Manresa .CC. solidos de toto illo debito quod mihi debet. Di/20/mito Ermessendi servienti mee .II. squillatas blati et culsitram minorem et meum sercot?. Petro de Mexella ipsas meas vestes de imperiali. Ferrario /21/ meum mantellum de stamine forti. Dimitto Petro de Palacio servienti meo .X. solidos; filio Poncii Adalberti et filio Bernardi de Deo, filiolis meis /22/ unicuique .X. solidos. Dimitto Guilielmo de Cumellis, consanguineo meo, .X. solidos. Item dimitto monasterio Sancti Cucuphatis .CC. solidos de illis .CCC. solidis quos mihi debent pa/23/care infra .XXX. dies post meum obitum; alios vero .C. qui remanent de ipsis .CCC. sic divido, quod dimitto .L. solidos ad mensam ipsius refectorii /24/ et .XXV. servicio altaris Sancte Marie et alios XXV inter altare Sancti Cucuphatis et Sancti Jachobi et Sancti Michael qui ibi sunt, quod rogo abbatem et conven/25/tum quod sint defensores mei testamenti. Dimitto Catello filio Petri Catelli qui mittitur et docetur apud sanctum Iohannem totum honorem quem ha/25/beo apud Sanctum Cucuphatem cum omnibus apparatus suis et cum omni vexella quam ibi habeo, ut inde sit proprius homo sancti Cucuphatis, et Raimundo Ca/26/telli nepos meus moneatur et ... teneatur et G. Barnet ipsum honorem ad commodum et utilitatem dicti Catelli donec veniat ad etatem /27/ ... manumissoribus meis .D. solidos de quibus paccet singulis annis .C. solidos donec sint pacc/28/ ... S. Cucuphatis ad su/29/as voluntates solu [...] vexella .../30/ impono manumissoribus [...] de Corneliano sic P. Pauci de suo testamento [...] /31/ibi habeo et quod [...] Corniliano et provideant Maiesendi in necessariis quamdiu vixerit .../32/ abbas sancti Cucuphatis id. Propinqui Petri Pauci vellet recipere ipsum honorem qui fuit Petri Pauci, habeat licenciam recuperandi .../33/ iure pignoris quod ibi habeo, et salvo omni debito quod mihi Petrus Pauci debebat et salvo iure in integro Maiesendis uxoris Petri Pauci [...] /34/ non obstante donacione vel definitione quam mihi fecit et omnibus expensis quas in ea feci sibi remissis. Supradicte vero laxaciones exeant tam de meo /35/ quam de meis debitis, quam dono atque concedo liberam ac plenariam potestatem manumissoribus meis disponendi et distribuendi de /36/ rebus meisque superfuerint locis religiosis et in alias pias causas secundum eorum prudentiam pro anima mea. Si quis hoc rumpere voluerit non /37/ valeat.

Actum est hoc .III. idus octobris anno Dmnini .MCCXX. primo.

Sig+num Arnalli Catelli, qui hoc testamentum facio /39/, laudo et firmo firmarique rogo.

+Berengarius de Terrada presbiter subscribo. (s. man.) Ego Marchesius, Gerundensis ecclesie presbiter et canonicus subscribo. (s. man.) Ego Egidius presbiter et canonicus subscribo. Ego Petrus de Cistella presbiter et canonicus Gerundensis subscribo. Sig+num Petri de Mexella. Sig+num Ferrarii.

(s. man.) Bernardus Rodballi presbiter qui et aptatis in .IIII. et in .XXIII. linea et in XXXV linea suprapositis, die et anno quo supra.

Al dors: (*lletra s. XIII*) Testamentum Arnaldi Catelli, et ibi dimisit Elemosine (...) Albert de Beuian quos obliget Pedrinyan los hi obliga

(*lletra s. XIV*): Anno Domini .MCCXXI, idus octobris

(*lletra s. XVIII.*) N. 14. test. De Arnau Cadell (*d'altra mà*) lo honor que te en Sanct Culgat a son fill.

ADG, Pia Almoïna, núm. 4747

1243 abril 2

Guillem de Montgrí, sagristà de la seu, Berenguer de Llagostera, sagristà segon, i Bernat de Salt, tresorer, reconeixen a Pere de Pedrinyà, paborde de l'Almoïna, que aquest ha comprat amb diners propis i no de l'Almoïna el mas de Guillem Adalbert de Bevià, i firmen l'establiment que ha fet del mateix per l'ànima d'Arnau Cadell.

N. Guillem de Moles. 7 x 22 cms. +La Pera, 26

RESUM

A l'Arxiu Diocesà de Girona, entre els pergamins de la Pia Almoïna, es conserva el testament d'Arnau Cadell. La importància de la troballa rau en el fet que una inscripció que acompanya una de les impostes del claustre del monestir de Sant Cugat del Vallès acredita l'autoria de Cadell i, a més, les filiacions estilístiques establertes permeten relacionar-lo també amb l'obra del claustre de la seu de Girona. El testament, dictat el 13 d'octubre de 1221, proporciona dades sobre el decés d'un dels primers artistes catalans amb nom i cognom coneguts.

ABSTRACT

In the Archive of the Diocese of Girona, among the parchments of the Pia Almoïna, the testament of Arnau Cadell has been preserved. This discovering is important because an scription carved next to one of the capitals in the cloister of the monastery of Sant Cugat del Vallès establishes Cadell as its authro, and, moreover, the current stylistical studies put him also in relation with the cloister at Girona Catheral. The testament, dated on 13rd october 1221, gives new data about the death of one of the first catalan artist with known name.

